

Шатрава Сергій Олександрович,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри адміністративної діяльності ОВС
Харківського національного університету
внутрішніх справ

ЩОДО ЗМІСТУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ПРОФІЛАКТИКИ КОРУПЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

В Україні створено достатні передумови для розбудови ефективного державного механізму запобігання та протидії корупції. Ухвалення низки антикорупційних законів стало початком системної реформи з подолання корупції. Реформа включає в себе ухвалення нової антикорупційної стратегії та на її основі законів, що повністю врегульовують ключові сектори антикорупційної діяльності в державі.

В той же час, постає необхідним на основі аналізу теорії адміністративного права та практики діяльності органів Національної поліції розкрити зміст адміністративно-правового механізму профілактики корупції в діяльності останніх.

На початку слід наголосити на тому, що під механізмом правового регулювання будемо розуміти систему правових засобів, за допомогою якої учасники соціальних відносин набувають взаємообумовлених прав та обов'язків, забезпечується стабільність суспільних відносин шляхом найбільш оптимального поєднання індивідуальних, громадських та національних інтересів.

Звернення до праці О. В. Джафарової, яка дійшла обґрунтованого висновку, що зобов'язання є основним правовим засобом, за допомогою якого реалізуються права, свободи та законні інтереси фізичних і юридичних осіб, що закріплені в Конституції України, з одного боку, з іншого – не порушуються і перебувають під захистом держави права, свободи та законні інтереси іншої групи фізичних і юридичних осіб, а також національні інтереси. Таким чином, зобов'язання слід розглядати як свободу, в тій чи іншій мірі обмежену обов'язками [1, с. 16].

У зв'язку з цим завдання держави полягає в тому, щоб постійно моніторити явища та чинники, які можуть становити небезпеку для людини, суспільства,

держави та національних інтересів, а також шляхом використання правового інструментарію (дозволів, зобов'язань та заборон) визначати ступінь свободи реалізації громадянами своїх прав залежно від загроз життю, здоров'ю людини і громадянина та національним інтересам тощо. Встановлення зобов'язань при реалізації громадянами своїх прав повинно закріплюватися виключно законодавчими актами і забезпечуватися примусовою силою держави та мати чітку й прозору процедуру реалізації.

Слід зауважити, що зобов'язання як різновид правових засобів має загальнообов'язковий характер, оскільки останні закріплені в правових нормах та сприймаються як безумовне керівництво до дії, що походить від органів публічної влади і не підлягають обговоренню чи оцінці під кутом зору їхньої доцільності, раціональності, бажаності чи небажаності при здійсненні [1, с. 16].

Слід констатувати, що саме через зобов'язання можна досягти того ефекту, що буде сприяти зниженню рівня корупціогенних факторів в діяльності органів Національної поліції.

Як наголошують деякі вчені ефективним інструментом на шляху запобігання та протидії корупції може стати комплекс механізмів протидії та попередження корупції в органах публічної влади. При цьому механізми протидії мають бути спрямовані на ліквідацію причин і зменшення прояву корупціогенних чинників і мають виключно нисхідний характер, від державних органів до громадянина, механізми ж попередження базуються на тісній взаємодії держави та інституцій громадянського суспільства і спрямовані на руйнацію передумов корупції [2, с. 138].

У свою чергу, С. М. Алфьоров у своїй монографічній праці визначає поняття «адміністративно-правовий механізм протидії корупції в ОВС», яке полягає у тому, що це система правових засобів, які інтегровані та організовані таким чином, що дозволяють уповноваженим суб'єктам послідовно та ефективно здійснювати діяльність із протидії корупції в ОВС за допомогою заходів організаційно-правового характеру та заходів адміністративного примусу [3, с. 337].

Враховуючи дане визначення, ми все ж таки повертаємось до зобов'язання, що є самостійним правовим засобом правового регулювання діяльності (або

поводження з об'єктами), що становить потенційну небезпеку та складається із сукупності матеріальних та процесуальних норм, юридичних процедур, що об'єднані в окремий публічно-правовий інститут. С. М. Алфьоров у своєму монографічному дослідженні звертає увагу на недосконалість кадрової політики в органах внутрішніх справ, оскільки обумовлює потрапляння на службу в ОВС осіб, які за своїми психологічними якостями не відповідають моделі належного правоохоронця правової, демократичної та соціальної держави [3, с. 341]. З цим цілком можна погодитись, але в умовах становлення Національної поліції відбуваються кординальні зміни щодо недопущення потрапляння до лав поліції такої категорії осіб.

О. В. Ткаченко вважає, що механізм адміністративно-правового регулювання протидії корупції – це сукупність правових та організаційних засобів (інструментів), спрямованих на боротьбу з корупційними проявами серед співробітників ОВС. Однією із складових частин механізму адміністративно-правового регулювання протидії корупції є норми права, у яких закріплено порядок (правила, вимоги), що регулює та встановлює визначені державою критерії поведінки осіб, наділених владно-розпорядчими функціями [4, с. 14].

Дійсно, дуже слушно, що О. В. Ткаченко розглядає форми та методи протидії корупції під категорією інструменти, оскільки на практиці буває доволі складно це здійснити. Виходячи із європейської практики діяльності публічної адміністрації, остання передбачає наділення останніх інструментами, а не інструментарієм.

В той же час, М. Ю. Бездольний розглядає державно-правовий механізм протидії корупції як сукупність взаємопов'язаних елементів, які утворюють його структуру та спрямовані на досягнення основної мети його функціонування – уповільнення темпів зростання корупції, зменшення її обсягів, виявлення та припинення її проявів, поновлення законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, усунення наслідків корупційних діянь [5, с. 42-43].

М. Ю. Бездольний враховуючи законодавчі положення щодо визначення окремих елементів державно-правового механізму протидії корупції, а також доробки науковців з цих питань, пропонує до його структури віднести: 1) мету та

завдання протидії корупції; 2) принципи протидії корупції; 3) об'єкти та рівні протидії корупції; 4) суб'єкти корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією; 5) органи протидії корупції; 6) заходи та засоби протидії корупції; 7) напрямки протидії корупції; 8) систему забезпечення протидії корупції [5, с. 38]. В цілому можна дійти висновку, що дійсно вищенаведена структура державно-правового механізму протидії корупції є логічною та послідовною, що у свою чергу повинна сприяти його належному функціонуванню.

У свою чергу, В. А. Завгороднім механізм адміністративно-правового регулювання взаємодії ОВС та громадських організацій у протидії корупції розглянуто як сукупність правових засобів, за допомогою яких забезпечується функціонування та розвиток взаємодії між ними. Його структуру складають такі елементи: а) норми адміністративного права, що закріплюють права та обов'язки учасників взаємодії у протидії корупції; б) адміністративно-правові відносини, що складаються в процесі спільної діяльності суб'єктів взаємодії у сфері протидії корупції; в) акти реалізації прав та обов'язків учасників взаємодії, що виражаються у втіленні приписів норм адміністративного права у процесі взаємодії суб'єктів протидії корупції. Але, провідне місце у врегулюванні відносин, що розглядаються, посідають адміністративно-правові норми, оскільки саме вони встановлюють загальні правила спільної діяльності визначених суб'єктів. Рівні нормативно-правового забезпечення взаємодії ОВС та громадських організацій у протидії корупції вченим досліджується з урахуванням їхньої ієрархії: а) конституційний; б) міжнародно-правовий; в) законодавчий; г) підзаконний; д) відомчий (галузевий); є) локальний [6].

Отже, слід констатувати, що сучасне розуміння адміністративно-правового механізму профілактики корупції вченими-адміністративістами характеризується відсутністю єдності концептуальних підходів щодо його поняття, сутності та складових елементів, їх фрагментарністю і непослідовністю. В цілому такий стан справ не сприяє чіткому розумінню сутності механізму профілактики корупції через встановлення його логічної структури та закономірностей функціонування його складових елементів та, відповідно, не сприяє виробленню оптимальних практичних

рішень і формуванню науково-обґрунтованих напрямків профілактики корупції в органах Національної поліції, характер яких безпосередньо обумовлюється сутністю і змістом базової діяльності.

Отже, адміністративно-правовий механізм профілактики корупції в органах Національної поліції слід розглядати через теорію механізму адміністративно-правового регулювання, і як його складову – зобов'язання. На підставі позицій вчених, можна дійти висновку, що структуру адміністративно-правового механізму профілактики корупції в діяльності органів Національної поліції складають такі елементи: а) норми адміністративного права; б) адміністративно-правові відносини; в) акти реалізації прав та обов'язків суб'єктів профілактики корупції в діяльності органів Національної поліції, що виражаються у втіленні приписів норм адміністративного права у процесі профілактичної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Джафарова О. В. Дозвільна діяльність органів публічної адміністрації в Україні : питання теорії та практики : моногр. / О. В. Джафарова. – Х. : Диска плюс, 2015. – 688 с.
2. Серьогін С. М. Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади / С. М. Серьогін, С. С. Серьогін // Публічне управління : теорія та практика: збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління – Х. : ДокНаукДержУпр, 2010. – № 1 – С. 134–140.
3. Алфьоров С. М. Адміністративно-правова діяльність щодо протидії корупції в органах внутрішніх справ : моногр. / С. М. Алфьоров. – Х. : Золота Миля, 2011. – 372 с.
4. Ткаченко О. В. Адміністративно-правові засади протидії корупції в органах внутрішніх справ : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / О. В. Ткаченко. – К., 2008. – 19 с.
5. Бездольний М. Ю. Державно-правовий механізм протидії корупції / М. Ю. Бездольний // Форум права. – 2009. – № 2. – С. 38–43 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-2/09bmumpk.pdf>
6. Завгородній В. А. Адміністративно-правове регулювання взаємодії органів внутрішніх справ та громадських організацій у протидії корупції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / В. А. Завгородній. – Дніпропетровськ, 2010. – 19 с.